

Limitele electorale ale PSD în alegerile prezidențiale. Cazul 2014

■ DANIEL BUTI

[„Dimitrie Cantemir“ Christian University]

Abstract

The article represents an analysis of the 2014 presidential elections, trying to highlight the primary cause for the outcome of electoral competition, in which the certain favorite (the candidate of the SDP-NUPR-CP electoral alliance) failed to win. Beyond the sociological explanations of the final results, one of the reasons for which Victor Ponta repeated the experience of former presidents of the SDP (M. Geoană and A. Năstase) concerns the ability of the party's structure to attract votes. Given the current organizational structure, as well as the current relations and internal operating mechanisms, the SDP has reached, on November 16, 2014, its maximum electoral potential.

Keywords

presidential elections; electoral mobilization; party organizational structure; electoral pool; political representation

Deși România are un sistem politic parlamentar cu tentă prezidențială¹, motiv pentru care miza electorală majoră ar trebui să fie reprezentată de alegerea deputaților și senatorilor, în realitate, alegerea președintelui republicii generează cea mai mare efuziune electorală. Modul de scrutin folosit și cultura politică specifică contribuie la personalizarea excesivă a momentului electoral și la transformarea unei funcții de reprezentare, cu atribuții instituționale limitate și cu o relevanță politică relativă, într-o adevărată piatră de hotar pentru destinul societății². O demonstrează gradul diferit de mobilizare a electoratului în cazul celor două tipuri de alegeri, parlamentare, respectiv prezidențiale, aspect pus în evidență după revizuirea Constituției, în 2003, prin separarea celor două procese electorale, în urma creșterii mandatului președintelui de la patru la cinci ani. Astfel, în 2008, la alegerea deputaților și senatorilor au participat 39,20% din totalul cetățenilor cu drept de vot, în

1 Pentru detalii vezi Alexandru Radu, Daniel Buti, *Sistemul politic românesc* (București, Ed. Pro Universitaria, 2010), 165-169

2 O analiză comparată a „puterii prezidențiale” realizează Dan Pavel în „Prezidențialismul românesc și alegerile. De la Iliescu la Bănescu”, *Sfera politicii* 143 (2010): 3-12.

timp ce, un an mai târziu, candidații la președinție au scos la vot, în primul tur, 54,37% dintre alegători, iar în turul al doilea 58,02%. La fel au stat lucrurile și la următorul ciclu electoral: în 2012, la alegerile parlamentare, participarea a fost de 41,76%, în vreme ce, peste doi ani, la prezidențiale, s-au prezentat la vot, în primul tur de scrutin, 53,17% dintre alegători, iar în cel de-al doilea tur, 64,10%.

Despre ultimele alegeri prezidențiale, cele din noiembrie 2014, există deja în spațiul public, câteva certitudini, dincolo de rezultat. Una dintre acestea postulează că Victor Ponta a pierdut competiția pe fondul valului emoțional creat de gestionarea defectuoasă a votului din Diaspora, fapt ce a generat o participare electorală masivă (este vorba despre mobilizarea unui electorat indecis sau cu o opțiune electorală insuficient de conturată pentru a genera participare, care s-a hotărât să voteze în ultimul moment)³. Într-adevăr, candidatul alianței electorale PSD – UNPR – PC era favorit la câștigarea alegerilor. Motivele pentru care competiția electorală a avut un alt deznodământ pot fi identificate pe toate palierele unei campanii electorale. Ele nu se rezumă la simpla și facilă explicație a valului de participare „anti” sau „pro”, chiar dacă un astfel de fenomen a existat.

Contextul electoral

Alegerile prezidențiale din 2014 au pus punct celor două mandate succesive ale lui Traian Băsescu. Ele veneau după o adevărată „domnie a președintelui-jucător”, adică după 10 ani de intervenție extinsă a șefului statului în viața politică, în virtutea unei interpretări personale, de multe ori la limita Constituției, dată de Traian Băsescu rolului Președintelui României. Consecința directă a modului în care fostul președinte a înțeles să-și exercite funcția a fost aceea a unei amplificări, fără precedent, a conflictului politic. În mandatele lui Traian Băsescu, România a trecut printr-o perioadă politică agitată, cu multe dispute și controverse, care au antagonizat scena politică. Dovadă stau cele două suspendări ale președintelui, din 2007 și 2012.

Pe acest fond, alegerile prezidențiale din 2014 au fost văzute ca un moment de resetare a jocului politic și de depășire a conflictelor. De altfel, atât Victor Ponta, cât și Klaus Iohannis, în calitate de protagoniști ai competiției electorale, au dezavuat modelul „președintelui-jucător” și și-au asumat teza consensului și a dialogului.

Prima șansă în a-și duce la îndeplinire angajamentele electorale i-a aparținut președintelui PSD, Victor Ponta. Poziția politico-instituțională deținută, capitalul electoral relevant de sondaje de opinie, precum și rezultatul înregistrat de formațiunea sa în primăvara anului 2014, în contextul alegerilor europarlamentare, îl plasau pe candidatul alianței electorale PSD-UNPR-PC în postura de favorit. Astfel, în calitate de prim-ministru, Victor Ponta deținea controlul unor pârghii importante de putere și, în plus, avea de partea sa un număr consistent de agenți electorali la nivel local, cu un rol esențial în mobilizarea alegătorilor. Este vorba despre primari și președinți de Consilii județene. În urma alegerilor locale din 2012, PSD domina categoric la acest capitol⁴, iar ca urmare a Ordonanței nr. 55/2014 care

3 Vezi, spre exemplu, explicațiile sociologului Vasile Dâncu: „Votul a fost strâns în țară, dar numai după ora 19.00 s-a produs trecerea candidatului Iohannis în față pe voturile din România. (...) Vreo 50 și ceva la sută din electoratul lui Iohannis s-a hotărât între tururi și în ziua votului. Asta înseamnă o revoltă la urne, un sentiment de frustrare al românilor pentru că nu puteau să-și exercite un drept. Între turul I și II, Iohannis a adunat peste 3 milioane de voturi.” Sursa: <http://www.digi24.ro/Stiri/Digi24/Special/COTROCENI+2014/REZULTATE+ALEGERI+PREZIDENTIALE+Vasile+Dancu+explicatii+vot>

4 Vezi Daniel Buti, „Alegeri locale 2012. Dominație și dezechilibru”, *Sfera politicii*, 171 (2012): 34-42

a permis timp de 45 de zile aleșilor locali să își schimbe formațiunea politică fără să-și piardă mandatul, social-democrații au câștigat 404 primari (și au pierdut 3)⁵.

Și sondajele de opinie îi ofereau lui Victor Ponta prima șansă la câștigarea alegerilor. Conform unei cercetări INSCOP, realizată în perioada 2-8 octombrie, candidatul PSD era creditat cu 40,6% din voturi, în primul tur, în vreme ce Klaus Iohannis, candidatul Alianței Creștin-Liberale PNL-PDL, avea o intenție de vot de 30,1%, cu 10 procente mai puțin⁶.

În plus, PSD venea după un succes electoral categoric, la alegerile pentru Parlamentul European. Pe fondul unei prezențe scăzute la vot (32,16%), ce a pus în evidență forța organizațională și mecanismele de mobilizare electorală specifice fiecărei formațiuni, alianța PSD-UNPR-PC a obținut 37,60% din voturi, revenindu-i 16 mandate (50%). Pe locul secund, la distanță de câștigător, s-a plasat PNL, cu 15% din voturi și 6 mandate, urmat de PDL, cu 5 europarlamentari, ca urmare a scorului de 12,23%.

Așadar, Victor Ponta deținea suficiente atuuri care îl plasau, la startul cursei electorale, în postura de favorit. De partea cealaltă, principalul său contracandidat venea dintr-o poziție executivă la nivelul administrației publice locale (primar al municipiului Sibiu), acolo unde a reușit să-și construiască un capital imagologic pozitiv și se baza pe o structură politică ce încerca să reitereze o colaborare mai veche⁷, pentru a surmonta distanța care o separa de PSD. În pofida experiențelor avute la vârful politicii românești – în 2009 a fost susținut de PSD, PC, UDMR, PNL pentru postul de premier, dar nu a fost propus de către președintele Băsescu; în 2003 s-a înscris în PNL; în 2014 a fost în mijlocul conflictului care a marcat ruperea USL, devenind ulterior președintele PNL și artizan al proiectului de colaborare cu PDL – Klaus Iohannis avea o expunere publică națională limitată, fapt ce a reprezentat deopotrivă un avantaj și un dezavantaj: pe de o parte, candidatul ACL se afla în situația celui care trebuie să convingă, să recupereze teren, să iasă în față, iar pe de altă parte, părea un politician „proaspăt”, din afara *mainstream*-ului, destul de puțin asociat cu partidele în numele cărora candida. În plus, într-o logică competițională de tip stânga – dreapta, Iohannis era nevoit să împartă voturile „electoratului de dreapta” cu alți candidați⁸, ceea ce, pentru primul tur de scrutin, a constituit un handicap.

O dreaptă politică fragmentată, cu mai mulți candidați în cursa electorală a fost un ingredient suplimentar ce a contribuit la victoria clară, din 2 noiembrie 2014, a lui Victor Ponta. Astfel, cei 9.723.232 de alegători prezenți la urne (53, 17%) l-au creditat pe candidatul Alianței PSD-UNPR-PC cu 40,44% din voturi, în vreme ce Klaus Iohannis s-a situat pe locul secund, cu 30, 37% din voturi. În spatele său, la distanță mare, s-au clasat, în ordine, Călin Popescu Tăriceanu (5, 35%), Elena Udrea (5,20%), Monica Macovei (4,44%) și Dan Diaconescu (4,03%).

Ierarhia electorală la vârf nu a surprins pe nimeni. Ea este expresia votului politic, a bazinelor electorale specifice partidelor politice și vine pe fondul celei mai slabe participări în turul întâi al alegerilor prezidențiale din 1992 până în prezent, așa cum se poate observa în Tabelul 2.

5 UNPR a câștigat 14 primari (și a pierdut 3), iar la PC a migrat un primar (și a pierdut 10). Pentru detalii, vezi calculul realizat de Expert Forum: <http://expertforum.ro/la-inceput-de-an-se-numa-ra-traseistii/>

6 Sondajul a fost realizat la comanda ziarului Adevărul, pe un eșantion de 1095 de persoane și are o marjă de eroare de $\pm 3\%$, la un grad de încredere de 95%.

7 În perioada 2003-2007, PNL și PD (precursorul PDL) au colaborat sub sigla Alianței „Dreptate și Adevăr PNL-PD” și au participat ca atare la alegerile parlamentare și prezidențiale din 2004.

8 Este vorba, în special, despre candidata PMP, Elena Udrea, și despre doi candidați independenți, Monica Macovei și Călin Popescu Tăriceanu.

Tabel 2

Alegeri prezidențiale	Participare primul tur		Participare a I doilea tur	
1992	12.496.430	76,29%	12.153.810	73,23%
1996	13.088.388	76,01%	13.078.883	75,90%
2000	11.559.458	65,31%	10.184.715	57,50%
2004	10.794.653	58,51%	10.112.262	55,21%
2009	9.946.748	54,37%	10.620.116	58,02%
2014	9.723.232	53,17%	11.719.344	64,10%
Media	-	63,94%	-	63,99%

Practic, Victor Ponta reușea să valorifice potențialul electoral al structurii sale de partid. Dacă la alegerile din 2009, Mircea Geoană, candidatul Alianței politice PSD + PC a obținut, în primul tur, 3.027.838 de voturi (31,5%), iar la scrutinul pentru Parlamentul European, din mai 2014, Alianța electorală PSD-UNPR-PC a mobilizat de partea sa 2.093.234 de alegători (37,60%), pe fondul unei participări de 32,44% (5.911.794), de această dată, structura politico-administrativă a PSD a stâns în dreptul lui Victor Ponta 3.836.093 de voturi.

Scorul electoral obținut, dar mai ales distanța de 10 procente pe care o avea în fața candidatului liberal, îl mențineau pe Victor Ponta în postura de favorit pentru câștigarea celui de al doilea tur de scrutin. Doar în 1992 diferența dintre primii doi candidați, calificați în runda finală a alegerilor, a fost mai mare decât cea înregistrată în toamna anului 2014 (16,11%). Deși competitorii care au părăsit cursa electorală s-au grupat în jurul celor doi protagoniști, asumându-și în mod direct sau doar tacit susținerea pentru unul sau altul⁹, fapt ce a echilibrat raportul de forțe¹⁰, Victor Ponta avea în continuare prima șansă la câștigarea alegerilor. Sondajele de opinie confirmau acest lucru. Conform unui sondaj CURS/Avangarde, realizat în intervalul 7-9 noiembrie¹¹, candidatul Alianței PSD-UNPR-PC era creditat cu 54% din voturi pentru turul al doilea al alegerilor, în timp ce contracandidatul său era cotate la 46%.

9 În vreme ce Monica Macovei și-a declarat deschis susținerea pentru Klaus Iohannis, Elena Udrea s-a poziționat indirect de partea candidatului ACL, precizând că votul din 16 noiembrie „trebuie să fie anti-Ponta”. De partea cealaltă, Călin Popescu Tăriceanu și Teodor Meleșcanu s-au plasat în tabăra susținătorilor lui Victor Ponta. De altfel, Președintele Senatului a fost propus de către Victor Ponta pentru a-i urma în funcția de prim-ministru, în cazul câștigării alegerilor prezidențiale, iar fostul director al SIE urma să devină, pentru scurt timp, ministru în guvernul Ponta. De asemenea, UNPR a semnat un protocol electoral cu PRM privind susținerea candidaturii lui Victor Ponta, iar Dan Diaconescu și-a anunțat și el sprijinul pentru cel „pe care poporul l-a votat în numărul cel mai mare în primul tur”.

10 Conform unei analize CURS/Avangarde citată în spațiul mediatic (vezi, spre exemplu, http://www.dcnews.ro/klaus-iohannis-victor-ponta-cum-i-au-impair-it-cei-doi-voturile-pierdute-in-turul-1_459970.html), aproape 93% dintre votanții Monicăi Macovei, 87% dintre cei ai Elenei Udrea și 88% dintre votanții UDMR au optat în turul al doilea pentru Klaus Iohannis. În schimb, 69,83% din electoratul lui Călin Popescu Tăriceanu, 53% din cel al lui Dan Diaconescu și 51% dintre votanții lui Vadim Tudor i-au acordat votul lui Victor Ponta în turul al doilea. Pe de altă parte, conform unui sondaj IRES realizat pe 6 noiembrie (interviuri telefonice, eșantion: 1.335 de persoane, marja de eroare: +/- 2,7%), la întrebarea „Veți vota cu candidatul recomandat de candidatul pe care l-ați votat?”, 53% dintre români au răspuns „Nu”, iar 33% au spus că vor ține cont de această recomandare.

11 Eșantion de 2.000 de respondenți cu vârsta de peste 18 ani; marja de eroare: plus/minus 2,2%.

Tabel 1

Candidat	Partid	Primul tur de scrutin		Al doilea tur de scrutin	
		Voturi	%	Voturi	%
Klaus Iohannis	Alianța Creștin Liberală PNL-PDL	2.881.406	30,37	6.288.769	54,43%
Victor Ponta	Alianța electorală PSD-UNPR-PC	3.836.093	40,44	5.264.383	45,56%
Călin Popescu-Tăriceanu	Independent	508.572	5,36		
Elena Udrea	Partidul Mișcarea Populară	493.376	5,20		
Monica Macovei	Independent	421.648	4,44		
Dan Diaconescu	Partidul Poporului – Dan Diaconescu (PP-DD)	382.526	4,03		
Corneliu Vadim Tudor	Partidul România Mare (PRM)	349.416	3,68		
Hunor Kelemen	Uniunea Democrată Maghiară din România (UDMR)	329.727	3,47		
Teodor Meleșcanu	Independent	104.131	1,09		
Zsolt Szilágyi	Partidul Popular Maghiar din Transilvania (PPMT)	53.146	0,56		
Gheorghe Funar	Independent	45.405	0,47		
William Brînză	Partidul Ecologist Român (PER)	43.194	0,45		
Constantin Rotaru	Partidul Alternativa Socialistă (PAS)	28.805	0,36		
Mirel Mircea Amariței	Partidul Prodemo	7.895	0,08		
Alegători înscrși pe listele electorale		18.284.066	100%	18.284.066	100%
Alegători prezenți la urne		9.723.232	53.17%	11.719.344	64.10%
Voturi nule		237.761	2.44%	166.111	1.41%
Voturi valabil exprimate		9.485.371	97.56%	11.453.233	98.59%

Cum s-a inversat ierarhia electorală

Klaus Iohannis avea nevoie de un gest, un eveniment, o temă sau o greșeală majoră din partea candidatului social-democrat pentru a crea un val emoțional de natură să inverseze trendul electoral. Acest lucru avea să se producă începând chiar din ziua primului tur de scrutin, atunci când, la fel ca în 2009, în marile orașe europene, în special în țările cu o diaspora românească consistentă, s-au creat cozi la secțiile de vot. Imaginile cu mulțimea de oameni din jurul ambasadelor și/ sau consulatelor de la Paris, Londra, Munchen sau Roma, precum și protestul celor care nu au reușit să voteze¹² până la ora 21:00 au generat ample reacții în țară. În seara

¹² La Paris, spre exemplu, mai mulți cetățeni, nemulțumiți că nu au putut vota, au forțat sediul Ambasadei României, purtătorul de cuvânt al BEC, Marian Muhulet, anunțând că a fost solicitată intervenția Poliției franceze, în urma „situației mai tensionate” înregistrate după închiderea urnelor.

zilei de 2 noiembrie, mai multe persoane au protestat în fața sediului Ministerului Afacerilor Externe (MAE), solicitând demisia ministrului Titus Corlățean și a premierului Victor Ponta pentru modul de organizare a alegerilor în Diaspora. Protestele au continuat și s-au extins weekend-ul următor, pe 8 și 9 noiembrie, atunci când, în urma mobilizării pe rețelele sociale, a activării societății civile organizate, dar și a politizării și supra-mediatizării subiectului, mii de oameni au ieșit în stradă, s-au solidarizat cu românii din afara țării care nu și-au putut exercita dreptul la vot și au solicitat deschiderea mai multor secții de votare în străinătate pentru al doilea tur de scrutin. Deși manifestațiile care au avut loc în multe orașe din țară au stat sub semnul activismului civic, orientarea, chiar și indirectă, a acestora împotriva lui Victor Ponta l-au determinat pe candidatul social-democrat să afirme că unele dintre ele au fost organizate de ACL și că „totul este o pregătire de confiscare a acestor teme de către domnul Băsescu și de către domnul Iohannis”¹³.

De altfel, în cele două săptămâni scurse până la runda finală a alegerilor, adversarii politici ai premierului și totodată ai candidatului PSD-UNPR-PC, precum și presa care l-a susținut pe Klaus Iohannis au abordat constant tema votului din Diaspora, au menținut-o pe agendă și l-au asociat în permanență pe Victor Ponta cu situația creată, direcționând spre el nemulțumirea publică. Guvernul în general și premierul în special au fost acuzați că au premeditat desfășurarea votului în afara țării, îngreunând și chiar blocând accesul la urne al unor cetățeni prezumați cu opțiuni electorale pentru dreapta politică/ anti-PSD și care, în 2009, pe fondul unui scor strâns, au fost considerați ca fiind cei care au înclinat balanța în favoarea lui Traian Băsescu¹⁴.

Presiunea publică și mediatică a fost atât de puternică încât argumentele MAE nici nu au mai contat. Printr-un comunicat de presă, emis chiar din seara zilei de 2 noiembrie, ministerul a explicat că responsabilitatea în ceea ce privește derularea operațiunilor de votare în interiorul secțiilor aparține Biroului Electoral Central (BEC) și că măsurile antifraudă (vot multiplu)¹⁵ au fost cele care au îngreunat procesul de votare. De asemenea, MAE a precizat că numărul de secții a fost stabilit „pe baza experienței anterioare în organizarea alegerilor prezidențiale în străinătate, luând ca referință scrutinul din anul 2009, când au fost organizate tot 294 de secții de vot”. La rândul său, premierul Ponta a invocat procedura de vot, ca sursă a aglomerării secțiilor din Diaspora și a dat asigurări că, pentru 16 noiembrie, vor fi luate măsurile necesare astfel încât toți cetățenii prezenți la urne să-și poată exercita dreptul de vot.

După o discuție a ministrului Corlățean cu reprezentanții BEC, Ministerul Afacerilor Externe a anunțat o serie de măsuri menite să faciliteze exercitarea votului, dar niciuna dintre acestea nu prevedea înființarea mai multor secții de vot, așa cum se solicita din partea societății civile, dar și a adversarilor politici și electorali ai lui Victor Ponta. Mai mult, Titus Corlățean a anunțat că legislația în vigoare nu permite înființarea de noi secții. Acesta a fost momentul care a permis atât partizanilor lui Klaus Iohannis, cât și susținătorilor săi de conjunctură (ca oponenți ai candidatului PSD-UNPR-PC) să construiască și să impună în spațiul public un discurs negativ, având ca miză mobilizarea electorală anti-Ponta. Concret, Victor Ponta era

13 <http://www.agerpres.ro/politica/2014/11/09/ponta-despre-protestele-legate-de-votul-din-diaspora-se-pregaste-confiscarea-temei-de-basescu-si-iohannis-23-29-32>

14 Traian Băsescu a obținut 115.831 de voturi valabil exprimate în secțiile din străinătate, în timp ce Mircea Geoană a obținut 31.045 voturi, diferența finală dintre învingător și învins fiind de 70.048 de voturi.

15 Este vorba despre completarea de către fiecare alegător a unei declarații pe propria răspundere cu privire la faptul că nu a votat și nu va mai vota la altă secție și despre înscrierea votanților de către membrii biroului secției de votare într-un tabel electoral.

acuzat că, în calitate șef al Guvernului și de organizator al alegerilor, încalcă dreptul la vot al românilor din Diaspora¹⁶.

La toată această dispută imagologică, cu evidente resorturi electorale, a contribuit și BEC cu a sa Hotărâre nr. 4 privind interpretarea prevederilor art. 54 alin. (1) din Legea nr. 370/2004 pentru alegerea Președintelui României¹⁷. Prin respectivul act, BEC nu a precizat în mod explicit dacă, în perspectiva turului secund al alegerilor, se pot sau nu se pot organiza noi secții de vot în afara țării, ci a adus clarificări în legătură cu sintagma „aceleași liste de alegători de la primul tur”, despre care a spus că „se referă la secțiile de votare din țară unde procesul electoral se desfășoară pe baza listelor electorale permanente” (art. 2 alin. 1 lit. c) din Legea nr. 370/2004), spre deosebire de procesul electoral din străinătate care se derulează pe baza tabelor electorale în care sunt înscrși, în ziua votului, doar cei care se prezintă la urne (art. 9 alin. 1 din Legea nr. 370/2004). Ulterior, la solicitarea MAE de a analiza posibilitatea înființării unor noi secții de vot în străinătate, BEC a evitat să ofere un răspuns tranșant, dar a făcut trimitere la dialogul instituțional dintre cele două instituții¹⁸, mai exact la adresa nr. 1391/C/7.11.2014 prin care Biroul oferă explicații în legătură cu sensul prevederilor Hotărârii nr. 4/2014. În această adresă BEC menționează că, prin hotărârea respectivă „a dat o interpretare dispozițiilor art. 54 alin. (1) din Legea nr. 370/2004, în sensul inexistenței impedimentului legal referitor la organizarea de noi secții de votare în străinătate”¹⁹.

Deși BEC nu a dorit să adopte o poziție tranșantă, care ar fi transformat-o în arbitru al unei dispute cu miză electorală, în realitate acesta a lipsit Guvernul de un instrument cu forță juridică care să permită înființarea de noi secții de vot (conform legii, BEC emite hotărâri și decizii) și a oferit taberei de susținători ai lui Klaus Iohannis argumente pentru discursul împotriva lui Victor Ponta.

Prima victimă a situației create a fost Titus Corlățean care, pe 10 noiembrie 2014 și-a prezentat demisia din funcția de ministru de Externe. În aceeași zi, locul său a fost ocupat de Teodor Meleșcanu. Acesta și-a exprimat deschiderea pentru orice soluție legală care să asigure dreptul de vot pentru românii din afara țării și, asemeni predecesorului său, și-a manifestat intenția de a se întâlni cu reprezentanții BEC. Acest lucru s-a întâmplat chiar a doua zi, pe 11 noiembrie, iar concluzia noului ministru de Externe nu a fost una care să reducă presiunea asupra Guvernului în general și a premierului în special: Legislația actuală nu permite înființarea de noi secții în străinătate. Mesajul lui Teodor Meleșcanu a fost întărit de Victor Ponta, care a declarat, într-o emisiune televizată, că numărul secțiilor de votare din străinătate nu poate fi schimbat între cele două tururi de scrutin, pentru că acest lucru ar putea conduce la anularea alegerilor.

În aceste condiții, opoziția politică a continuat să amplifice sentimentul de nemulțumire publică față de modul de organizare al alegerilor în Diaspora. României

16 O parte a presei a oferit publicului informații prezentate ca „dovezi” în acest sens: „Două documente oficiale ale primăriilor din Riano și Verbania, puse la dispoziția HotNews.ro de consilieri locali, arată că oficialii italieni au fost pregătiți să ofere ajutor Guvernului României pentru secții de vot încă dinaintea turului 1 al prezidențialelor, dar MAE nu a răspuns ofertelor.” Articolul integral este disponibil la: <http://www.hotnews.ro/stiri-politic-18504765-documente-dovada-primarii-din-italia-oferit-romaniei-spatii-ajutor-logistic-pentru-deschiderea-noi-sectii-vot-localitati-multi-romani-dar-conducerea-ministerului-externe-refuzat-ofertele.htm>

17 Al doilea tur de scrutin are loc în condițiile prevăzute la art. 81 alin. (3) din Constituția României, republicată, la două săptămâni de la primul tur de scrutin, în aceleași secții de votare și circumscripții electorale, sub conducerea operațiunilor electorale de către aceleași birouri electorale și pe baza acelorași liste de alegători de la primul tur.

18 Este vorba despre comunicatul BEC din data de 11 noiembrie 2014, disponibil la adresa: <http://www.bec2014.ro/wp-content/uploads/2014/11/Comunicat-nr.32.pdf>

19 Adresa BEC nr. 1391/C/7.11.2014 este disponibilă la: <http://www.bec2014.ro/wp-content/uploads/2014/11/Lucrari-Solutionate-07.11.2014.pdf>

erau îndemnați să iasă la vot într-un număr cât mai mare pentru a-l sancționa pe Victor Ponta. Campania negativă la adresa candidatului PSD-UNPR-PC a continuat chiar și în ziua votului, pe rețelele sociale, acolo unde a existat o mare efervescență, mai ales că, pe fondul unei participări consistente la vot, peste cea înregistrată la primul tur de scrutin, s-au format din nou cozi impresionante în multe orașe din Europa.

Mobilizarea electorală a fost excepțională. Practic, din anii '90 România nu a mai cunoscut o astfel de efuziune la vot. S-a înregistrat cea mai mare prezență din ultimele patru alegeri prezidențiale (de la începutul acestui secol) și a treia din 1992 până în prezent²⁰. De asemenea, a fost consemnată și o premieră în istoria electorală a ultimilor 25 de ani: cea mai mare diferență de participare între primul și al doilea tur de scrutin (1.996.112 de alegători).

Pe acest fond emoțional, care a generat activism electoral, Klaus Iohannis a reușit să întoarcă rezultatul și să obțină o victorie clară în fața lui Victor Ponta. Cu patru procente peste majoritatea absolută și cu aproape 9% în fața competitorului său, candidatul ACL devenea primul președinte liberal (ca origine politică partizană), primul șef de stat aparținând unei minorități etnice (și religioase) și al treilea locatar al Palatului Cotroceni din postcomunismul românesc. Favorit înaintea alegerilor, calificat în runda finală cu prima șansă, premierul a fost nevoit să-și recunoască înfrângerea. Era pentru a treia oară consecutiv când un candidat din partea PSD, liderul partidului, pierdea alegerile prezidențiale.

De ce a pierdut Victor Ponta

În spațiul mediatic, înfrângerea candidatului PSD-UNPR-PC a fost pusă, în mod facil și simplificator, pe seama modului defectuos în care a fost gestionată problema votului din Diaspora. Explicația este corectă, dar ea surprinde efectul și nu cauza. Într-adevăr, pe fondul unei amplificări publice a subiectului și a unei campanii extrem de percutante derulată pe rețelele sociale (în special Facebook), mobilizarea electorală negativă (votul „anti”) a cunoscut o creștere substanțială. Astfel, dacă la turul I, în secțiile de vot din afara țării s-au înregistrat 160.065 de voturi valabil exprimate²¹, în finala prezidențială numărul acestora a fost de 377.651, o creștere mai mult decât dublă²². Dar nu votul din Diaspora a fost cel care a contat. Acesta ar fi fost insuficient pentru a înclina balanța în favoarea lui Klaus Iohannis. Decisiv, dintr-o perspectivă strict cantitativă, a fost valul emoțional creat în țară, unde 1.778.258 de cetățeni care nu au ieșit la vot pe 2 noiembrie au decis, de această dată, să o facă. La nivelul tururilor circumscripțiilor electorale, participarea la vot în turul al doilea al alegerilor a fost cu aproape 11% mai mare (1.996.112) decât la primul tur de scrutin, opțiunile de vot îndreptându-se preponderent spre „candidatul dreptei”.

Pe lângă scorurile obținute în prima rundă a alegerilor, cei doi competitori și-au împărțit, în turul secund, 4.835.653 de voturi. Este vorba despre „voturi noi”, de la cele aproape două milioane de alegători care nu au venit la vot pe 2 noiembrie și despre votanții care și-au redefinit opțiunea electorală după ce preferații lor au ieșit din cursă. Astfel, Victor Ponta a atras 1.428.290 (29,5%) dintre acești votanți, în vreme ce Klaus Iohannis a reușit performanța de a mobiliza în favoarea sa 3.407.363 (70,5%) dintre cei care fie nu au votat, fie au preferat un alt candidat în primul tur. Având în vedere caracterul negativ al votului, afirmația sociologului Barbu Mateescu este îndreptățită: „Încercând – și reușind – să mobilizeze

20 Despre participarea electorală și despre caracteristicile scrutinului prezidențial scrie și Alexandru Radu în „Experiența românească a alegerii președintelui republicii”, *Sfera politicii* 143 (2010): 22-29

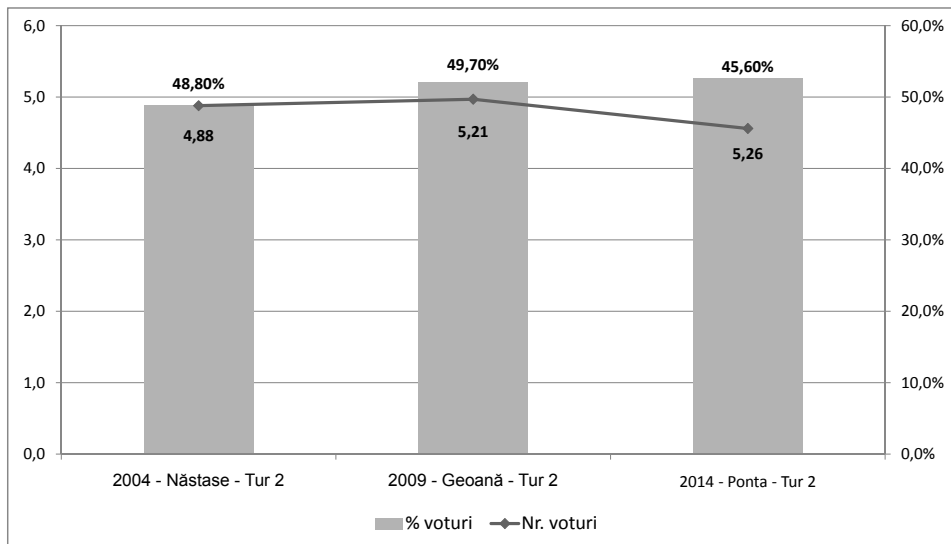
21 Total alegători prezenți la urne: 161.262

22 Total alegători prezenți la urne: 379.116

în favoarea sa un milion și jumătate de oameni, Ponta a trezit și/sau mobilizat 3,5 milioane împotriva sa.”²³

Dincolo de explicațiile sociologice privind rezultatele electorale, una dintre cauzele pentru care Victor Ponta a repetat experiența foștilor președinți ai PSD (Mircea Geoană și Adrian Năstase) vizează capacitatea structurii de partid de a atrage voturi. PSD este recunoscut pentru forța sa organizatorică, pentru disciplina funcțională și pentru eficiența organizațiilor teritoriale în a mobiliza electoratul. Eticheta de „partid al baronilor” își are sursa nu doar în modul de exercitare a puterii în teritoriu, prin intermediul liderilor locali (în general președinți de organizații județene) sau în echilibrul de forțe din interiorul formațiunii, acolo unde, aceiași lideri locali au, de multe ori, o poziție dominantă în raport cu conducerea centrală. Originea ei se află și în mecanismul politico-administrativ pe care un partid mare precum PSD, cu mulți primari, consilieri locali și președinți de consilii județene, îl pune în funcțiune în context electoral, pentru a capta voturi.

Bazându-se pe o astfel de structură organizatorică, care în preajma votului acționează ca o adevărată „mașinărie electorală”, PSD a reușit în ultimii zece ani să obțină constant scoruri situate între 30% și 40% (3 – 4 mil. de voturi), în condițiile unei participări relativ scăzute, cu un maxim în jurul valorii de 50%. Spre exemplu, în primul tur al alegerilor prezidențiale din 2004, Adrian Năstase a beneficiat de 40,9% din voturi (cca. 4,2 mil.), cinci ani mai târziu, Mircea Geoană a contorizat 31,2% (cca. 3 mil.), iar pe 2 noiembrie 2014, Victor Ponta a câștigat primul tur de scrutin cu 40,4% din voturi (cca. 3,8 mil.). Tot în 2014, la alegerile europarlamentare, o confruntare electorală mai puțin personalizată, PSD obținea 37,6% din voturi (cca. 2 mil.), în alianță cu UNPR și PC.

Avantajul unui partid administrativ²⁴ este acela al unei baze electorale relativ stabile din punct de vedere cantitativ. Acest lucru oferă garanția unui câștig a cărui dimensiune este invers proporțională cu gradul de participare la vot. Cu cât

²³ <http://sociologica.blogspot.ro/2014/11/trei-milioane-de-voturi-in-doua.html>

²⁴ Conceptul poate avea un echivalent în „partidul aparat (mecanism)” al lui Perkins, o organizație politică ce folosește structura birocratică a statului pentru a-și crea o bază electorală. Pentru detalii vezi Doug Perkins, *Political Parties and Democracy: A Comparative Analysis of Party Mobilization* (APSA, Boston, 1998)

prezența la urne este mai mică, cu atât rolul structurii de partid și importanța electoratului captiv cresc. Atunci când mobilizarea la vot trece dincolo de bazinele electorale, orice calcul poate fi dat peste cap. Iar dacă efervescența la urne are o dimensiune afectivă pronunțată, fiind încărcată negativ (contra unui competitor), „mașinăria electorală” își dezvăluie limitele. Aceasta este cauza structurală, endogenă PSD, care a condus la pierderea alegerilor de către Victor Ponta. Deși organizațiile teritoriale s-au auto-depășit în turul al doilea²⁵, capitalul electoral al candidatului social-democrat crescând cu 1, 4 mil. de voturi (de la 40,4% la 45,6%)²⁶, capacitatea acestora de a mobiliza categorii suplimentare de electorat a fost și este limitată. Pe actuala structură organizatorică, cu actualele relații și mecanisme interne de funcționare, PSD și-a atins, pe 16 noiembrie 2014, potențialul electoral maxim (5,2 mil. de voturi). Aceasta în condițiile în care 6.564.722 de alegători înscriși în listele electorale permanente (36%) nu și-au exercitat dreptul de vot.

Victor Ponta avea nevoie de o campanie electorală liniară, fără tulburențe și elemente spectaculoase, pentru ca „mașinăria electorală” din spatele său să își facă treaba. În schimb, Klaus Iohannis avea nevoie de o scânteie care să genereze emoție, mobilizare și vot negativ. Doar o prezență mare la vot putea scoate în evidență limitele rețelei teritoriale a PSD de a capacita noi electori în favoarea candidatului său. Practic, vulnerabilitatea lui Victor Ponta nu a fost Diaspora și nici reacția negativă din țară, care a generat activism electoral. Toate acestea au reprezentat contextul unui deznodământ la a cărui configurare a contribuit în mod hotărâtor modelul organizațional al PSD.

BIBLIOGRAFIE

BULAI, Alfred, *Mecanismele electorale ale societății românești*, București, Paideia, 1999.

BUTI, Daniel, „Alegeri locale 2012. Dominație și dezechilibru”, *Sfera politicii*, 171(2012): 34-42.

PAVEL, Dan, „Prezidențialismul românesc și alegerile. De la Iliescu la Băsescu”, *Sfera politicii* 143 (2010): 3-12.

PERKINS, Doug, *Political Parties and Democracy: A Comparative Analysis of Party Mobilization*, APSA, Boston, 1998.

RADU, Alexandru, BUTI Daniel, *Sistemul politic românesc*, București, Pro Universitaria, 2010.

RADU, Alexandru, „Experiența românească a alegerii președintelui republicii”, *Sfera politicii* 143 (2010): 22-29.

25 Există două organizații județene ale PSD, care la alegerile prezidențiale au avut rezultate procentuale mai mici decât la cele europarlamentare din același an. Este vorba despre Bistrița-Năsăud (37, 73% – tur II prezidențiale față de 39, 66% – europarlamentare) și Sibiu (20, 51% – tur II prezidențiale față de 31, 19 – europarlamentare). Cu toate acestea, în voturi efective, ambele organizații au performat mai bine la prezidențiale.

26 Nu trebuie uitat că o parte a acestor voturi este expresia înțelegerilor politice realizate între cele două tururi de scrutin.